

Sziget Ifjúsági Segítő Szolgálat

„Ami a legszemélyesebb, az a legáltalánosabb.”
Carl Rogers: This is me (Ilyen vagyok)

Kezdetek

Egy önként felvállalt munka nevet kap: „Sziget”. A névválasztás kötelez.

A fővárosi Szabó Ervin Könyvtár VII. kerületi könyvtára közel a Keleti pályaudvarhoz, a Rottenbiller utcában található, egy négyemeletes lakóház földszintjén. A helyiség régen mulató volt, s csak később vált könyvtárrá. Markáns szociális problémák jellemezték s jellemzik a kerületet: magas az időskorúak számaránya, jelentős a betelepedett cigány-lakosság, folyamatosan nő a bűnözés, a munkanélküliség stb. A környék neve: „Chicago”.

Hagyományos könyvtári szolgáltatásokkal vártuk az olvasókat: kölcsönzés, olvasóterem, kézikönyvek, folyóiratok helybeni használata. A kerület egyetlen gyerekkönyvtára a már említett szolgáltatásokkal szintén itt található, elég nagy forgalommal.

Évekre visszamenően megfigyelhető volt, hogy az általános iskolát befejezve azok a tanulók, akik szakmunkásképzőkben folytatták tanulmányaikat, eltűntek mint olvasók. Azt a feladatot kaptam vezetőnkől, hogy több évre visszamenőleg vizsgáljam meg ezt a folyamatot statisztikailag is, majd az eredmények ismeretében próbáljunk meg lépéseket tenni annak érdekében, hogy ismét több legyen köztük a könyvtárlátogató. A vizsgálat eredménye lesújtó volt. Évente a szakmunkásképzőknek csak 2-5%-a maradt meg mint olvasó. Kerületünkben tíz szakmunkásképző intézet működött ekkor. Sorba látogattam mindegyiket, elbeszélgettem a vezetőkkel, s együttműködést ajánlottam föl. Szívesen látnánk tanulóikat könyvtári bemutató foglalkozásokon, kihelyezett szakórákon (történelem, magyar nyelv és irodalom), szakkörökön. Végül a tíz közül egyetlen intézménnyel sikerült jó kapcsolatot kialakítani, a többiek látványosan elhárították az együttműködést.

Könyvtárunk hamarosan bezárt, tatarozták. A felújítás mellett bővült szolgáltatásainak köre egy fonotékával. Némi tanakodás után úgy gondoltuk, hogy talán fölösleges lenne olyan gyűjteményt létesíteni, amilyen akkor már több könyvtárban is volt: zömmel komolyzenei alpművek, egy kis könnyűzenével és az akkor egyre fontosabbá váló nyelvleckékkel körítve. Olyan műfaj mellett döntöttünk, amelynek gyűjtésétől a nagy zenei gyűjtemények is elzárkóztak, pedig kultúrtörténelmi jelentősége ekkor már vitathatatlan volt: a rockzenét választottuk.

Könyvtárunk 1986-tól alapszolgáltatásain kívül a rockzenei gyűjteményre építve újabb és újabb szolgáltatásokat indított be. A hangfelvételek másolásához és helybeni hallgatásához kapcsolódott a videofelvételek gyűjtése (elsősorban koncertek), valamint a kották és a CD lemezek megjelenése az állományban. Ez utóbbiak kölcsönzése is elindult később, nagy sikerrel. Évenként a rock egy-egy ágát bemutató előadássorozatot is szerveztünk.

Első interjúm a Róbert Károly körúti kórház alkoholológiai osztályán készült. E kórház szervezett először Magyarországon gyógyszerező, szipuzó és kábítószerelő fiataloknak kísérleti elvonó kezelést. Ennek lényege a fokozatos elvonás és a csoportterápia módszereinek alkalmazása volt. Mivel követéses vizsgálatot már nem terveztek, kapóra jött a jelentkezésem. Megkaptam a címeket, és így meglátogathattam a csoport tizenhat tagját. Interjú csak kevesekkel készült, akik zömmel húszas éveik elején járó fiatalok voltak, de néhány tizenéves is volt közöttük.

Tíz interjút készítettem el három hónap alatt. A leadás pillanatában újabb tíz beszélgetés felvételével bíztak meg, amit már örömmel és fokozott várakozással vállaltam.

A nyolcvanas évek talán legjelentősebb társadalomtudományi kutatása az úgynevezett „TBZ kutatási főirány” volt (TBZ=Társadalmi Beilleszkedési Zavarok). A devianciák kutatása mellett a társadalmi mozgások, rétegződés is fókuszba kerültek. A szocioló-

gusok olyan ajánlásokat fogalmaztak meg, amelyek mikro és makro szinten is változásokat idézhetnek elő.

Az egyházak embermentő tevékenysége iránt fokozott érdeklődés nyilvánult meg, melyeknek az evangéliumi szeretetből fakadó tevékenysége sok ponton találkozott az egyre gyakrabban emlegetett mentálhigiéné alapértékeivel. A TBZ kutatások egyik ága ezért fontosnak tartotta, hogy összegyűjtse, feldolgozza a magyarországi egyházak mentálhigiénés tevékenységét. Nagy szerencsémre részt vehettem ebben a kutatásban is. A kiségyházak szenvedélybetegeket mentő tevékenységéről kellett interjúkat készítenem.

Elképzeléseink megvalósításának kezdetén az önálló arculat megteremtéséhez ekkor vettük fel a Sziget Klub nevet. Nem a hagyományos értelemben vett klubról volt szó. Helyileg a klub a könyvtár fonotékáját és olvasótermét jelentette. A szolgáltatások közül pedig az alábbiakat:

- rockzenei gyűjtemény, minden szolgáltatásával együtt;
- droggal és mentálhigiénével kapcsolatos, folyamatosan bővülő információs bázis;
- előadássorozatok (rock, illetve drog témakörben);
- a rászoruló egyéni terápiája, segítő beszélgetések;
- csoportfoglalkozások a nevelési tanácsadóval közösen;
- előadások tartása, konzultációs lehetőség tanároknak, érdeklődő, elsősorban felsőfokú intézményekben tanuló hallgatóknak;
- kiállítások a fonotékában;
- videofilmek készítése a hajléktalanság és a drog témakörben.

1988-ban az Országos Egészségvédelmi Tanács pályázatot írt ki, amelyre jelentkeztünk. Pályázatunk lényeges elemei voltak:

- Vállaljuk a drogproblémával kapcsolatos információk gyűjtését, közvetítését. (Elsősorban szülők, pedagógusok, tanulók és az érintettek számára.)
- Klubot indítunk, amelynek célja, hogy az önkifejezés, önmegvalósítás lehetőségét biztosítsa fiataloknak (sorozatok, kiállítások, antológia szerkesztése).
- Helyet és segítséget adunk szerveződő öngyógyító csoportoknak.
- Bekapcsolódunk a szenvedélybetegségeket megelőző prevenciós programba, rendezvényeket tartunk a drog témakörben.
- Terápiás beszélgetést folytatunk drogbeteg fiatalokkal, akikkel kellő motiváció után továbbítunk az egészségügyek, vagy az egyházi rehabilitációs intézményeknek.

1990-ben – a forgalmi adatok szerint – már úgy működött a Sziget Klub, mint bármelyik akkori ambuláns ellátást biztosító intézmény. Elsősorban húsz és harminc év közötti, főleg opiát tartalmú szerekkel visszaélő fiatalok látogatták. A hosszú távú kapcsolatok domináltak. A szülők és a pedagógusok információkért, nevelési tanácsokért keresték föl. A konzultációs formákra nagyon nagy volt az igény. Kapcsolatban álltunk az ország csaknem valamennyi drogbetegekkel foglalkozó intézményével, társadalmi szervezetével.

A Sziget Klub egyszerre két kapcsolati formát nyújtott minden segítséget, tanácsot kérőnek: a kliensét és a könyvtárhasználóét. Mindenki maga dönthette el, hogy melyiket mikor veszi igénybe és meddig. Természetesen gyakori volt, hogy egyszerre mindkettőt igényelték. Írásbeli vagy szóbeli szerződést nem kötöttünk senkivel. Közeli és távoli elérendő célokat is csak akkor fogalmaztunk meg, ha a kliens „hozta be” beszélgetéseinkbe azokat témaként.

A segítőtlől ez a nyitott kapcsolati forma nagy tapintatot és kitartást követel, a hitelesség és a bizalomteljes légkör is nélkülözhetetlen.

Absztinenciát senkitől se követeltünk meg. A motiválás, a „változás akarásának” megerősítése, felszínre hozása is fontos eleme volt a munkának, az adott keretekben mint reális cél ez fogalmazódhatott meg.

1988–1991: a „tudatos” fázis

A Sziget Klub további létének legkritikusabb pontja a szervezeti hovatartozás volt. Eddigi fejlődését is a nagyfokú önállóság tette lehetővé, a továbbiakban is ez tűnt kívána-

tosnak. Szervezetileg önálló egység lett volna, tartalmi munkáját illetően viszont továbbra is kapcsolódott volna az „anyaintézményhez”.

Járhatónak tűnt még egy megoldás. A gyors döntések és a speciális feladatok miatt ki kell lépni a FSZEK főkönyvtári rendszeréből. Ennek egyetlen módja, hogy önálló csoportként működjön a Sziget Klub, közvetlenül a központ alá rendelve.

Az önkormányzat kezdettől fedezni kívánta a helyiség átalakítási költségeit, a fönntartási költséget, valamint a felmerülő béreket is.

Intézményünk neve utal a jogfolytonosságra és a másságra is: „Sziget Ifjúsági Segítő Szolgálat”. Önmeghatározásunk egy év alatt kristályosodott ki, s ekkor léptünk a nagyvilág elé egy sajtótájékoztatóval. A Sziget által felvállalt és végzett munkáról elmondható, hogy új szint hozott a hazai drogszakmába. Jellegét tekintve egyetlen eddig létező intézménytípusba sem sorolható be. Alapelvei megfelelnek a nyugati országokba működő, drogbetegeket számára létesített tanácsadó szolgálatok követelményeinek, természetesen a magyar helyzetet és követelményeket messzemenően figyelembe véve.

Alapelveink, tevékenységi formák, szolgáltatások

Mindenki számára biztosítjuk az anonimitást mindaddig, amíg kéri, vagy ésszerű.

Titoktartás, diszkréció.

Kapcsolataink nyitottak, bármikor megszüntethetők vagy újra kezdhetők a kliens igényei szerint.

Drogbetegeket fogadunk. Ha problémájuk helyben kezelhető, lehetőséget biztosítunk a rendszeres találkozásra. Életvezetési tanácsaink, segítő beszélgetéseink a változás, a gyógyulás motivációját erősítik.

Ha a probléma súlyossága, természete miatt nem kezelhető, segítünk az intézmények labirintusában eligazodni (elvonó, kórházi kezelés, utógondozás).

Konzultációs lehetőségeket biztosítunk szülőknek, pedagógusoknak, kortársaknak, akik közvetve vagy közvetlenül érintettek a szenvedélybetegségeket illetően.

Felkérésre a drogproblémákról előadást tartunk (tantestületi értekezletek, osztályfőnöki órák, csoportok, közösségek).

Elősegítjük az iskolák drogprevenciós tevékenységét.

A Mátix Egyesület (drogbetegek szüleinek önsegítő csoportja) 1992. szeptemberétől nálunk tartja találkozóit. Üléseit videón rögzítjük, a Jász utcai Drogambulancia munkatársaival hozzáálltunk az anyag feldolgozásához.

A Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Főiskola szociális munkás hallgatóit gyakorlatra fogadjuk, képzésükbe a Sziget terepül szolgál.

Műhelyt szerveztünk és indítottunk leendő szociális munkásoknak és érdeklődőknek, akik önkéntesként bekapcsolódhatnak majd munkánkba.

A drogproblémákkal foglalkozó intézmények, társadalmi szervezetek, közösségek, egyének országos információs központja leszünk.

Miért írjuk, hogy a Sziget új szín a hazai drogszakmában? A szenvedélybetegek ambuláns ellátása eddig csak egészségügyi keretek között történt. A preventív feladatok létfontosságúak elsősorban az oktatási intézmények voltak, természetesen konzultatív szakmai háttérrel. A rehabilitációs intézmények jelentős része egyházi, illetve alapítványi intézmény. A Sziget munkájában az ambuláns ellátás és a preventív elemek dominánsak. Nem tartozik semmilyen hálózathoz sem, viszont igyekszik minden intézménytípussal jó kapcsolatot kialakítani.

Alapelveink között hangsúlyosan szerepel az anonimitás biztosítása. Számtalan eset bizonyította létjogosultságát. Nemcsak a drogbetegek, hanem a hozzánk forduló szülők és pedagógusok közül is többen éltek ezzel a lehetőséggel. A kapcsolat kezdeti szakaszában védettséget ad a kliensnek, a feloldása pedig – ami az esetek többségében bekövetkezik – a kölcsönös bizalom elmélyülését jelzi.

KÁLY-KULLAI KÁROLY